

կրօնական արեւելի թերեւեւ երկնայ և որչափ հեռուն տարուի նոյն թղթակցութիւնը կամ նոյն խօսակցութիւնը պիտի կրնայ ըլլալ, իրական շատ գեղեցիկ է այս գիւտը ։

Այս շինարարական հեռագրութեան գործածութիւնը հիմն յաճախած է բոլոր իշխանացի մէջ ինչպէս աւելանալու կը պատմեն ։

— Հոստիմեր 30 կիւրակի օրը Փարիզի մէջ աւելանալու թաւախուղ մը պատեր է, որ մարդիկ հաղիւ իրար տեսնել են, և այս պատճառաւ շատ շատ շատ մարդիկ ժամացոյցներ ։ Գործունէր և դրական ներուժ մէջ եղած ինչ որ կրօններ են ձեռք ձգել գործեր են ։

Պարտիկ մէկը դժոխի պարտաւ ըստած տեղէն անցնելու ատեն շատ մը գողերու հանդիպելով, մինչեւ շաղկիւն ալ կ'առնեն մարդուն, և անանկ մերկ կողորուսա մնալով ոտակիսին քովը կը տանին աղբային պահպան գործերը որ մարդուն պառակէն քովը եկել էին ։

Ի՞նչ նշան ըստած տեղը մէկ ճամբորդներու կառք մը որ հետեւակներու ճամբուն վրայ ելած էր մեծ թիւ պատճառաւ, կործանեցաւ, բայց մարդու մնաց չեղաւ ։

Պ. Լաւրենտիոս անուն գերծակը Գործունէ տեղը իր տունը երթալու ատեն, կ'իյնայ փողոցը ու գլխուն սկաւառակը ջարդուելով, դրացիները կ'իտաւեն տունը կը տանին, և հետեւեալ առտուն մեռած կը գտնուի մահիճին մէջ ։

Նշան թաղը Պ. Ռ. Գլուխը գինիէ տաքցած, տունը մտնալու ատեն, անոր չորրորդ դռնի տակը կը հասնի, և իր սենեակին դուռը բնորդաւ ատեն, սանդուխին վրայի բայ պատուհանը դուռ կարծելով, անգիտելով թեմա կը մտնայ, ու ինքզինքը չի կրնար բռնել փողոցին սալայտաւ կը կ'իյնայ, ու իսկոյն կը մեռնի վայրկեանական մահուամբ ։

ԱՆԳԵԼՈՒՆ ։ Այս երկրի մէջ ընդհանուր խաղաղութիւն մը կը թափաւորէ և շատ հանգստութիւն ։

— Անեղած օրագրիւններն իրենց խոշոր երեսը լեցունելու նիւթ կը բնառեն ։ Անցած շաբթուան վրայ ելելը ըստ մը շունիկը տալու ։

— Ընտան հրատարակուած վիճակագրութիւնը նշան տալու քաղեմք ։ Այս տարուան վերջի երեք ամսոյն մէջ Նիւգլիայի մեռնողներուն թիւը 135,364 է եղեր և ծնաններուն թիւը 135,200 ։ և օրագիր մը կրնէ որ մինակ ընտանայ ինքուր և ինքն ինքի զայտը պահպանողներուն թիւը 46,558 հասած ըլլալ ալ թէ որ գիտնալիս, Նիւգլիայի ժողովուրդը թիւը ինչո՞ւ պիտի գտնալայ այս երեք ամսովու մէջ, և այս դարուս սկիզբէն ի վեր ատանկ գէպը մը եղած չէ եղեր ։

— Նշաններ 1 երեքշաբթի առտու Գորգ Գորգերը Սանին, և իւր կինը Սարիամ Սանին, անգիտ ժողովարաններուն մահուան վիճակը եղած ըլլալով կախուցանայ այս և կին ։ Այս ընկերութեամբ բանի մատրանսպետին առաջ ելաւ կախաղանին տեղը, և անանկ տկար էր որ հարկ եղաւ անոր օգնել բանի մը աստիճաններէն վեր ելալու ։ Բաւական դժուարութիւն կրեցին կինն ալ այնտեղ հանելու, և վերջապէս այս և կին իրարու ձեռք ընծած, բանի մը խօսք խօսեցան իրարու հետ, որ ամենեւին չի հասկցուեցաւ, և նշան տրուածին պէս դահիճը քաղեց չուանը ։ Այս անկեղծ զրոյ մամբ մոխի կ'ընէր մատրանսպետին արթնք ։ Բայց կ'ընէր նորէն իր անմեղութիւնը յայտնելով ամենեւին իր յանցանքին վրայ զրոյցած չէր երեւար ։ Այս կ'ընէր սեւեր հագած էր և երեսն ալ սեւ ըստ թով մը ծածկուած, ինքը խնդրէր էր երեսն ծածկել և կառավարութիւնն ալ միայն այս թիւրուութեան շնորհը ըրեր էր իրեն ։ Գանցաւորներու դատաւարութեան պատմութեան մէջ շատ քիչ կը տեսնուի դահիճի ձեռքով սպաննուած կնոջ մը ասանկ Սարիամ Սանինին պէս անկեղծով սիրտ ցուցուելը ։

Ասոր իսկիւն Օրքոս իւրանտայի հարուստ մարդը որ շատ անգամ իրենց տունը կուգար կ'ընէր թար, հիւրընկալուէ գէ՞մ սպաններ էին ժամանակաւ, և անոր հարստութիւնը ձեռք ձգելէն ետեւ, փախել էին, բայց չի կրնար լալալ մնալ արժաւի պատմութեն, ձեռք ինկան վերջապէս և ասանկ պատմութեան ։

ԱՆՍԴԻՆԱ ։ Գլուխով, Սթիւարտի Աստիւայի և Սթիւարտի մեծամեծ պաշտօնատարները Վիլէնիս ժողովուրդ են ։ Կըրարուի թէ դաւառաց ժողովներու հրաւեր մը պիտի ըլլայ Հոստիմերի և իտալիական զատ ։ Գաղափարական գրութեան հիմունքը ըլլալով բոլոր աղբայ հաւատարմութիւնը, կրօնաւորութիւնը որ շատ գաւառներուն պէտքերը պիտի հոգային, և տեղութիւնն ալ ամեն աղբայ կեդրոնական կապը միտքը գրած է որ չիթուցունէ ։

Հայնաւ դորապետ Բեպէ Կառած ատենը թողութիւն մը հրատարակել է, մէկ տարի կառնաւոր մնալու պատժով յանցաւորներուն համար ։ Կը կարծուի որ անկապ առաջին քայլ մըն է գէպ ի վերութիւն ։

— Նշաններ 1 ին այս դորապետ Հոստիմերի զինուորական և քաղաքական կառավարութեան ունեցած պաշտօնովը Բեպէի օրենսդրական կանոնները կարգադրուցել է ։ Հոստիմերի կայսերութեան մէկ գաւառը համարուելով ։ Եւ Գլուխ սկիզբիս բաժնէր է վեց զինուորական նահանգի ։

ԻՍԼԱՄ ։ Հոստիմերի առնուած ըստերը կ'իմացնեն որ տոնական Գաղիս գաղ կ'ըստանեն ։ Գաղաքը առաւտուրի կողմանէ մեծ նեղութեան մէջ, և ստակ ալ շատ քիչ կը գտնուի եղերանանկ որ գաղաղացուց բանակին ծախքը ըրածէն զատ ուրիշ գրամ շատ քիչ կը գտնուի կ'ըսեն ։ Այս դորապետները որ վասն Բարեբարութեան բացուած են, կը գրեն թէ, 2,600 մարդ կը պարունակեն, որոց ամեն մէկուն ամէն օր մէկ մէկ բան վճարելու պարտաւոր է կառավարութիւնը ։ Այս օրինակ մարդիկը քաղքին պարիսպը խրամակարկատ ընելու կը բանեցնեն եղեր, ունեց ալ Գաղիս ըստած տեղը հող փարկ կուտան ։ Ինչպէս ամէն առաւառանց մէջ զիարդ և ինչ փոփոխութեան մը կըստաւոր, անանկ ալ Հոստիմերի գլուխէ մեծ մեծ յայտնով Գաղիս վերադարձին կըստան ։

ՊԵԼՃԻՔԱ ։ Հոս ալ խողաղութիւն և հանգիստ ։ Եւ մեծամեծ ժողովը Բարեբարութեան բացուել է, և ամենէն ելել հասարակաց շահերուն և օգտին վրայ կը գաւառայ խօսքը ։

ԱՄԵՐԻԿԱ ։ Միացեալ Նահանգները մեծ վերադարձով Գաղիսի ըստին կ'ստանան Պ. Բուսէնը ճամբելու մը, այս երկու հասարակապետութեան մէջ սիրոյ կապը չը քակել մոմաւոր ։ Ուստի շատ բերկրութեամբ այն ըստը առեր են որ Գաղիսն այս դորը անտարբերութեամբ բռնէր է, ու Պ. Բուսէնին տեղը ուրիշ մը ընտրել են ։

— Ամերիկայի քաղաքականութիւնը առ այժմ ըզբաղուած է Նոր-Գորգի ընտրութեան վրայ, ու ըստ հետ կը մամբաւորուի և կ'սկիզբով շինուած լինելով երկաթուղին ալ ։ Այս երկաթուղին Միացեալ Նահանգայ մէկ ծայրէն մինչեւ միւս ծայրը պիտի հասնի, և ասոր վրայ մինչեւ հիմա երկու ժողով եղած է, և հասարակապետութեան ժողովըն պիտի առաջարկեն որ երկու ծայրէն շինուելու ըստը վի, անանկ որ մինչեւ տասը տարի ամէն ըմբիւն ։ Միացեալ տեղութիւնները իրենց երկրի մինչեւ այս երկաթուղին հասնելու ճամբաներն ալ իրենց ծախքով պիտի շինեն ։

— Բանաստեղծ վիճակը չէ փոխուած ։ Պաշարու մին Սոնգեսային Գորգի վերջով Միացեալ Նահանգայ միանալու յօդարութիւն մը պատճառներ է քաղաքին մէջ ։ Բայց ասոր վրայ ալ շատ չընթերցանալ հրատարակուածներ յորդորակներ ըլլելով տակաւին երկաթուղիներէն կայ մեջքներն, և բան մը վճարուած չէ ։

ԱՅԳԵԼՈՒՆ

Այս տարի հոկտեմբերի 13 ին Խաբամաճեան անուաշուք Խաչիկ աղայն կոստանդնուպոլսէն Սանգիսթըր վերադառնալուն իւր վաճառականական գործքերուն պատճառաւ հետք գրադրութե պաշտօնով ուղեկից եղաւ Սամաթիոյ սուրբ Սահական վարժարանին յառաջագէմ աշակերտներէն բաւական անգիտելի հմուտ Պողոս անուն ուսումնասէր պատանին, որ արդէն Եւրոպայ ճանապարհորդող դպրոցի աշակերտներէն երրորդը եղաւ, որոնց առաջինը կը համարուի Պողոս Սարկիս սովորեցող զգոնամիտ պատանին, որ անգիտարէն և գաղափարէն լեզուաց տեղեակ էր, և 1847 ին սովորամեծար Միսաքեան Վարդեմ աղային ծախքը ճանապարհորդեց Փարիզ, իւր ուսմունքը կատարելագործելու համար ։ Այս կարգէն երկրորդն ալ վարժարանիս յիշեալ աշակերտներէն Գալուստ անունով ուսումնական պատանին եղաւ, որ աս ալ լեզուագէտ և միանգամայն չափաբերական ուսմանց ծանօթ ըլլալով համարակալութե պաշտօնը կը վարէ Սանգիսթըր հայ և յոյն երեւելի վաճառականաց ընկերութեան քով ։ Ասոնցմէ զատ գարձեալ յիշեալ վարժարանիս աշակերտներէն կը գտնուի անոր մարտադարձիս արքունի գործարաններու մէջ թարգմանութեան պաշտօնով ու մանր ալ գաղափարի ու անգիտարի անուական եւ ։

Բոլորացուց քովը պանագիտ պաշտօնակցով, ան մինչեւ ալ կան, որ իրենց բաւական հմուտութեամբ աղբային դպրոցներուն մէջ կամ երեւելի գերաւատաններուն տունները գանազան ուսմանց դասատու են ։ Բայց դպրոցի երկուսը ջանապարհութեան նպատակը մինչեւ այս կետը չէ, այսինքն միայն արտաքին քաղաքական գործքերու համար աշակերտ հասցընելու բաւական չի համարիր, այլ մէկ կողմանէ ալ կը ցանկայ ու կը ջանայ եկեղեցական սրբազան վիճակին ալ պատու շուրջը, արդարեւ շահաւէտ ու գեղեցիկ նպատակ ։ Ինչպէս մօտ ժամանակներս իւր սուսին կարգի աշակերտներէն տիրացու Սիւրիշ անուն ուսումնական հոգեւոր երկաթապարտ սուրբ եկեղեցուցն պաշտօնակց շուրջը, որ ամենապատիւ վեհապաւ սրբազան Եպիսկոպոս Պատրիարք հօրմէն վարդապետ ձեռնադրուելով Իգնատիոս անունը ժառանգեց ։ Յիշեալ սուրբ Սահակեան վարժարանին այսպիսի գերազանց անընդհատ երկաթաթիւնը ու ջանքը աղբային ուսումնական յառաջադիմութեան համար բոլոր աղբին մանաւոր դիտմանը ու գովութեանը արժանի է, ու կը վրասահայրէ աղբին վերութիւնը որ ինչպէս մինչեւ հիմա, ասանկ ալ անկեղծ եղբ իւր աշակերտները միշտ թէ սրբազան ու թէ արտաքին պաշտօններով պիտի վարձարէ, ի փոխ Ստուծոյ և յօգուտ համարէն աղբին ։

Բոլոր հրատարակել Հայաստան լրագրոյն ։
« Գրոյս հետ խրկուած ցա շնորհակալութեան յայտարարութիւնը ու ոտանաւորը ձեր պատուական լրագրին միջոցաւ հրատարակելի կը խնդրենք ։ »

29 Նոյեմբեր 1849 Սամաթիա ։ Սահակեան ընկերութեան վարժարանին Ե. Կոմարաբոյ ։

Անուաշուք գերազանց արքունի վաճառար պետ Տատեան վեհապաւ (Յօհաննէս ամիրայն) ուրուն ժամանակ ժամանակ ըրած գերապանծ բարեբարութեան շնորհները որն որ աղբին ընդհանրութեանը ընդունելով լիաբերան դահաբան կը գրուելի միշտ, մանաւորապէս Սամաթիոյ սուրբ Սահակեան ընկերութեան վարժարանը հաստատուելն ի վեր վայելած է, ու իր գրոց թանգարանին խորշերը նոյն բարեբարին անմահ յիշատակներով հարստացած է, այս անգամ ուսումնասիրական ու աղբարիական սքով վառուած ամենապատիւ վեհապաւ սրբազան Պատրիարք բարեխնամ հօր ձեռքը իւր առաջադեռն արդեամբ Վիլէնիկ տը պել առած աշխարհագրութեան տախտակներ, և ինք տեսակ տախտակներու ցրուեալ կատարակներ ինք փոքրիկ գեղեցիկ արկղներու մէջ ամփոփած, ու ասոնց հետեւ ալ ոսկեգոծ պատուական աղբայ մը յիշեալ ընկերութեան վարժարանին նուէր առաքեց, յիշատակ արդարոց օրհնութեամբ եղցի ։

Յիշեալ պերճապատիւ Վիլայիս, այս ըրած անփոխարինելի բարեբարութեանը իբր փոխարէն դպրոցի իւր պարտաւորութիւնը ճանչնալով երախտագէտ մտք խորին անհաճութեամբ իւր շնորհալիւթութիւնը կը մատուցանէ նորին վեհանախութեանը, ու այս առիթով հետեւեալ ոտանաւորը կ'ըրէր ։ Եւ թէպէս այս յանան յանուանէ յիշատակութիւնը նորին վեհապաւ պատուոյն կը դաչի, բայց արքունու մէջ երախտագիտութեան աստիկ զգացումը չի ներեր, որ ասանկ անուագական բարեբարի մը անհամեմատ բարեբարութիւնը լրութեամբ անցնենք ։ Յիշեալ յիշեալ աղբայն Սիւրիշ անուն ուսումնականութեան վրայով ունեցած ջանքը ու իղծը այնքան գերազանց կերպով մը կը տեսնուի, որ կրնանք ըսել թէ արդէն աղբային ներէն ոչ որ կրցաւ նմանիլ անոր ուսումնասիրութեանը, ու այս մասին անոր բարեպաշտ արախն մէջ մշտապես եռանդին բորբոքմանը համեմատ գտնուել, որով միշտ կը ձգնի որ աղբային ուսման յառաջադիմութիւնը օր առօր կարգանայ, ու դպրոցները հետզհետեւ բարեկարգին ու բարգաւաճին զանազան պիտանի ուսմունքներով միայն տեղութեանը ու աղբին օգտին համար ։

ԵՐԳ

Սորբ Սահակեան գերաշխարհի գոմարի
Բայ որ նման յոյս արդեայն բազմապատկ
Այդ ի ծառայ սուր ձեռն անոյն լուսանկար
Նշանել զոյր քաղք Բարեբար վեհապաւ
Տախտակ զարմ ընկալեալ վարդ ի կոյն
Համաւորից վեհապաւ Եպիսկոպոս
Սահակայոյ Բարեբար համայն ծագս սիրտ
Բան սորբ ծաղիկներս վարդաբոյս Փլուրայ
Ս Ժողովի յեռնարի վեհա Բարեբար
Արանաբերել, որ ցարդ ել յեղ Բարեբար-Եպիսկոպոս
Ու բաւ վեհա ի յանդիս պերճ վեհա Բարեբար

ԴԱՅԱՍՏԱՆ

Ի Ր Ե Պ Ի Ր

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԵՊԻՍԿՈՍ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԸՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

Տարեկան գին կանխիկ լուսուշ 100: Վեցամսեայ գին լուսուշ 52 1/2: Եռամսեայ գին 26 3/4:
Հինգ ասորագրուող գանձին մէկ օրինակ իրեն ձրի դիտի տրուի:
Այս Լրագիրը տմեն շաբաթ օրերը կը հրատարակուի:

Պօշխն Գուրա գացած Լրագիրներուն փոխարին ծախքը տուողին վրայ է:
Իր շահին համար շուր մը հրատարակել ունոցը դիտի ջնարկ տուողին 40 վարդայ:
Նորոտից գրող ծանուցումը ձրի է: Դուրսէն եկած նամակներուն փոխարին ծախքը իրենցը պէտք չգարի:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Ն Ե Ր Ք Ի Ն Ի Ռ Ի Ր Ե Ր

ՊՕԼԻՍ 17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

Օսմանեան մեծագոր տերութեան երկիրներուն օրրատօրէ նորանոր գիւտերով հարստանալը, զանազան մեծագործութեամբ շքեղանալը, բնակչաց անձին առողջութեանը վրայով եղած զգուշաւոր տնօրէնութիւնները, որով կարող է մարդ պահպանել իրեն աշխատութեան համար միայն տրուած կեանքը ըստ օրինի, օգտատախառ մեր ինքնակալին բարեխաղ կամայք արգիւններն են արդարեւ. որ վսեմական խորհրդով միշտ իւր ընդարձակ երկիրներուն բարեկարգութեանը խնամք կը տանի, և ժամանակ ժամանակ Վեհափառ Ննամքը ներկայ հանդիսանալով այս աշխարհաշէն գործառնութեանը գործադիր բարձրագոյն գրան մեծ ասեանին կը սրտասնդէ, և կը քաջալերէ և կը զօրացնէ իւր արդարակորով պաշտօնատարները ամէն մէկ առիթով մէջ, ինչպէս որ անցեալ երկուշաբթի օրն ալ բարեհաճեցաւ բարձրագոյն գուռը գալու և նոյն աւուր խորհուրդին ներկայ գընտեւելու: Ուր Վեհափառութեանը Ննամքն իրաւ չի պատմուելու եւանդ մը կ'երեւար ասեանին մէջ խորհելը գործքերուն վրայով, և ամենեւին չէր տեսնուած անանկ բացայայտ ու որոշ կերպով հրաման ընելը իր մեծ նախարարներուն և պաշտօնատէրներուն որ ամէն կարելի ջանք ընեն իրենց պարտաւորութիւնը անթերի կատարելու, և այս պատճառաւ շատ մը պաշտօններու մանրամասն պարագայներու տեղեկացաւ, մանաւանդ հարկադրեց որ շատ մեծ փոյթ ունենան այն ամէն խնդիրներուն քաջ քննութեանը և ճիշտ լուծմանը որոնք տերութեանը յառաջադիմութեն

ու բարորութեանը վրայով կ'առաջարկուին ժողովոյն մէջը:

Վեհափառ ինքնակալին այս կերպ մեծ հոգատարութիւնը տեսնալով կայսերական գահին խորհրդականները և տերութեան զանազան ծառայութեանց պաշտօնատէրները, հարկաւ կը կրկնապատկեն իրենց տիրապէր եւանդը, որ ամենուս տիրոջը հայրօրինակ խնամատարութիւնը ըստ արժանւոյն կատարուի: Հայրական բարձր գիտաւորութեանցը համեմատ: Սենք ալ որ սիրտերնուս խորը տալաւորութեամբ ունինք թէ ինչ բարեքներ վայելցնենք մինչեւ ցարգ և ալ որչափ պիտի վայելենք, կը պարտաւորինք միշտ ազգութեւ առատագութեւ մեր ինքնակալին անդին և ցանկալի կենացը անդորր երկարատեւութեանը համար: և Վեհափառութեան արդարասէր կամայք բարեխաղանք մեծ պաշտօնատէրներուն համար երախտագէտ մտօք, որ խաղաղութեան անբոյժ պատուարանին մէջ անցունենք կեանքերնիս:

Վեհ մարդ գիտէ որ Պաղտատի ընդհանուր կառավարութեան մէջ կան տեղուանք որ արդէն նշանաւոր են ամէն մէկը մէյմէկ մեծ անուանով, ինչպէս Բաբելոն, Նինուէ, Մեղեկիս և Կեսիփոն: Բայց գլխաւորաբար հոչակուած են իրենց հողին արգասաւորութեամբը. ասոր համար նոր բարեկարգութեան կառավարութիւնը չի կրնար ետ կենալ մէկ մասնաւոր կերպով մը իր սւղարկութիւնը գործունել այս գեղեցիկ երկրին վրայ: Այս օրեր Պաղտատէն եկած գիրքերէն կ'իմանանք որ յիշեալ մեծ նահանգին ընդհանուր կառավար վսեմափայլ Վարդի փաշան այս երկրին հարաւային կողմը շրջան մը ընելէն ետեւ Լիփրատ գետին վրայ ամբարտաւ մը (պէնտ) շինել տուեր է Հինտիէյի մէջ. աս ամբարտաւին օգնութեամբը երկիր շրջուլ կարգ մը հաստատներ է այն կերպով, ինչպէս որ Հինտիէյի բոլոր ամբողջ նահանգին և Նեղոսին ու Սահապիւնի վրայ

ձախերուն երկիրները կը ջրուին ու իրենց բոլոր արգասաւորութեանը կը հասնին:

Նոյն գիրքերով կ'իմացուի թէ Վեհ վսեմութիւնը Քաղաղ ըստած արապներուն բնակած վեհակին ալ պայտելութիւն կ'ընէր այս մեծ տեղին նոր կարգադրութեան ալ ձեռնամուխ ըլլալու համար: Պաղտատի հարաւային կողմը տանի ալէկ կերպով կարգի մտնալուն և թէ կայսերական կառավարութեանը թէ այն տեղի բնակչացը մեծ օգուտ մատակարարելուն համար բարձրագոյն գուռը Գերբուքի նահանգին ալ կառավար անուանեց վսեմափայլ Վամեր Փայիզ փաշան որ Պաղտատի բոլոր հիւսիսային կողմերը ամէն հարկաւոր եղած նորոգութիւնները ընդունին: Այս ամենահարկաւոր պաշտօնը Վամեր Փայիզ փաշայէն զատ ուրիշ ջանասէր և խնամտուն պաշտօնատարի մը չէր հաւատացուել յիշուի, որուն անստղիւտ պաշտօնատարութեան որպիսութիւնը մեծագոյն պատուեալ է կայսերական կառավարութեանը, և կրնան նախագուշակել թէ այս մեծ կառավարութեան Նիւսիսիսային կողմին ալ քիչ ժամանակի մէջ բանի մը կարօտութիւն չի պիտի աւնենայ հարաւային կողմին պէս:

Վաղղիացւոյ կառավարութիւնը օտար տերութիւններուն հետ Վաղղի վաճառականութեանը մէկ ցուցակ մը հրատարակեց 1848 ին:

Այս ցուցակին մէջ որ Տաշկանտանին հետ ունեցած առնչութիւնն ալ կը պարունակէ, կարեւոր փորձ մը կը տեսնանք: 1838 ին Վաղղիոյ Տաշկանտանին հետ վաճառականութիւնը 50 միլիօն ֆրանկ եղեր է, Գանուբեան և Բարբարոսաց երկրին նահանգներունը մէկ տեղ չի սնայելով:

1847 ին եղեր է 153 միլիօն. ըսել է որ երեքսուտիկէն ալ եւել: Թէ որ նկատենք օսմանեան տերութեան այնչափ ժամանակի մէջ Վաղղիոյ և Գերմանիայի հետ ունեցած վաճառականութիւնն

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՍՏԱՆԻՍԼԱՒՍ ՕՌՕՔԻՆ

ՊԱՏՄԱՌԹԻՒՆԸ

Վեհութեան կամ Վերահսկողութեան կողմէնքը մէկ երկար Վրչիպիղագոս մը կը ձեւացունեն որ Վեհ ըրկայի արեւմտեան հիւսիսի կողմէն, Վրսպաթերակղզիին կետէն մինչեւ Վրիայի արեւելեան կողմը Քամիաթ Թերակղզիին եղբրը կը տարածուի, Ունալաքա կղզին՝ Քաթիաթ ու Ունիմաթ կղզիներէն ետքը առաւել երեւելի է այն կղզիներուն մէջ որոնք մէկ գծի վրայ շարուած հինգ հարկաւոր փարսախ երկայնութեամբ ջուրին երեսը լողացող օղամանակներ ու անանկ մէկ գոտիի մը կը տրուածք կը ձեւանան, որ Վրիայի գաւառը Վերիկայի գաւառին հետ կը միացունեն. այսինքն՝ նոր աշխարհը հին աշխարհքին հետ: Վեհութեան կղզիներուն շատին հրաբուլիս կողերէն բողբուլ շառաւիղներ կ'ելան, որպէս թէ իրենց հասարակաց ծագումը ու Վրսպաթի ու Քամիաթի հրաբուլիս բարձր լեռներուն հետ ունեցած մերձաւորութիւնն կը հաստատեն: Նանկ լեռան մը տակ է Ունալաքան, որուն գագաթը մշտնջենաւոր ձիւնով ու անթափանցելի մառախուղով ծածկուած է: Այս կղզիին կլիման ցուրտ ու խիստ է, շատ աւառ չըլլար հոն, բոյսերը քիչ աճում կ'ունենան, ծառերը Վրչիպիան գաւառներուն մէջ գտնուած տեսակներուն նման են, ասոնք քանի մը տեսակ անպտուղ ծառեր են, որոնք մեծ տարածութիւն

մը չունին եղեխներու և ուրիշ ծառերու պէս. Բայց ընդհանառակ՝ խոտերը գաշտելը կը լեցունեն և գեղեցիկ մարգագետիններ կը կազմեն:

Այն տարին երբոր Վեհութեան կողմէնքը գլուխուցած մարդասէր և քաղցր սովորութեան տէր բազմութիւ ժողովուրդներէ բնակիչներ կային: Այս կղզիին բնակիչները որ Վրիպիան ցեղէն կը սեպուին երեսնուն գծագրութեանը և գլխուն ձեւին նայելով՝ հիւսիսային բոլոր աղբերուն պէս միշտ ձուկի ու կենդանեաց որսորդութեան կը պարագէին: Իրարու հետ միշտ խաղաղութեամբ կ'ապրէին, ծովը իւր ձուկերը և երկինքն ալ իւր թռչունները անոնց կը մատուցանէին. ցամաքի վրայ աղուէսներ, գայլեր ու առիւծներ կ'սրտային:

8 Յուլիս 1799 թուականին, Վերիկայի Ռուսաստանին թագաւորական ընկերութիւնը՝ Ա. Պաղտ կայսրէն նոր Վրսպաթի մէջ Ռուսաց ապրանքներուն արգելուած մեղաւաճութիւնը (մօնօփօլ) ձեռք բերելէն առաջ շատ նաւաստիներ և ծովի Ռուս ասպատակներ մեծագին մուշտակներուն հրապրելը գրգռուած Վեհութեան կողմէնքը մէկ քանի մէջը մանր մանր շէնքեր շինած էին:

Բայց յանգուգն եւրոպացի որսորդները քիչ մը ժամանակ պատուասիրեցին աղբաւ բնիկ տեղացիները՝ ինչպէս որ վայրի որսն ալ որուն մոլեգնաբար կը ցանկային:

Այս որսորդներէն ամէնէն հզօրն էր 1820 թուականին մէկ Ռուս մը Լեզիկիէլ Վալո անուն: Այս մարդը Վերիկայի Ռուսաստանին ընկերութիւնը չկարգադրուած՝ Ունալաքա կղզիին մէջ մէկ քանի յանգուգն ինքնակամ զինուորներու գլուխ ըլլալով կ'ուզէր բոլոր կղզիին տիրապետել, իրմէն ապտամ

բողներուն սուր ու հուր սպառնալով ու բոլոր կղզին ասպատակելով՝ որով ասպատակողներուն ու տեղացւոյ մէջ մէկ մեծ պատերազմ մը ծագելով ու շատ արիւնհեղութիւն ըլլալով Պերմանտ Քուլթիլ ու Պիչարի պատմութեւ մէջ յիշատակուած սասկալե պատերազմներուն նկարագրութիւնները միտքերնիս կուգային:

Վեհութեան կողմէնքուն բնակիչները ասպատակողներուն թնդանօթներուն ձայնը լսելով ու լայն նարբան ու կարճ հրացաններուն մարդասպանութեւ գործքերը տեսնալով թէպէտ առջին անգամները ապշեր ու սոսկացի էին, Բայց վերջը մահը աչքերնին առած իրենց հայրենեացը վրայ ունեցած սերտ սիրոյն համեմատ թնամիներուն կրակով ըրած պատերազմներուն դէմ իրենց ալ նետով կը պատերազմէին, մինչեւ Լեզիկիէլ բաղուկին վրայ վերջ ընդունելով ու ալ կողմի տէքն ալ իրարնցունելով ստիպուէր էր անկից փախչելու:

Վեհութեան աղբը, այս առաջին զինուորական պատրաստութեանը տունէն կըլլու իւր անողորմ ասպատակները բնաջինջ ընել: Բայց Լեզիկիէլ Վալո իւր իշխանութեանը տակը ձգած կնիկներուն ու աղաքներուն շատ մը օղի ու մանր մուշտ պարգեւներ բեւոցուցած գիտցեր էր տեղացւոյ իրիւրով անանք խաղաղացունելու կերպը: Այն մարդիկները շուտով ընդունէր էին Վալոյցին պարգեւները և իրենց տղաքներուն ու կնիկներուն դառնալը ասոնախմբելու համար զինադադար եղեր էին: Բայց երբոր մէկ գիշեր մը առանց երկրայութեան հանգըստայցի էին, տեսալմութեան մէկ օրէն ետքը Լեզիկիէլն օղիէն կէս մը գլխովցած, որն որ կը գործածէին առանց անոր ուժը գիտնալու, Ռուսերը յանկարծակի անոնց վրայ վաղեւիկ անգթութեամբ

Եղանակներուն գէշութեան պատճառաւ :

— Պարբերէն կը գրեն թէ լատինացւոյ 1 դէկտեմբեր՝ Սիւրբապի իշխանին օժման և երգումը ներս աքարադուրծիւնը պիտի ըլլայ յիշեալ ամսուն 16 ին :

— Փարկէն կը գրեն թէ Կալիմարի իշխանը Պէճիքայէն Փարիզ դարձեր է, ու մեծ խնջոյք մը կը պատրաստէ գետնապատանը մէջ, և հրաւիրեալներն ալ բազմաթիւ երեւելի անձինք պիտի ըլլան : Այս ձմեռ շատ գետնապատան խնջոյքներ պիտի ըլլան եղեր :

— Պրիւքսէնի օրագիրը կը գրէ թէ Պ. Կալիմարի իշխանը ընկերութեամբ (սամանեան օգոտ տափառ Ինքնակալին գործակալ Քերթոֆի Լօժէն գերակամին, Պէճիքայի թագաւորին ներկայացրէ լատինացւոյ նոյեմբեր 25 ին մեծ հանգէսով, և հետը եղած գիրքերը մատուցեր է Ն. Վեհափառութեանը, ուր տեղ ներկայ գտնուեցին Պէճիքայի արտաքին գործոց պաշտօնատարն ալ :

— Կրօնգանալուրի զօրաց հրամանատար և թագաւորին բանակին օգնական զօրապետը Պէլլիւ Բուսաճ Բնակարանը գացեր է երկու կողմով Կալիմարի իշխանը հրաւիրելու : Այն հանգէսը եղեր է դառնալու աստին ալ : Հետեւեալ օրն ալ թագաւորին պալատը մեծ հացկերայթ մը եղեր է, ուր տեղ շատ յիշեալ պատուաւոր անձինքներէն զատ՝ թագաւորական ընտանիքն ալ ներկայ գտնուեցին :

— Անցեալ կիրակի՝ դրան պաշտօնատարները երթալէն ետեւ 70 կամ 80 հալար գահեկանի գողուց թիւն մը եղեր է : Եւ որովհետեւ այն ստակի և գիւնի վերաբերեալ արկղը հայ բեռնակիրներ կը տանին եղեր քարուկի ամուր տեղ մը, ասոր համար կասկած կ'ըլլար թէ այն բեռնակիրներուն մէկը ըրած ըլլայ այս գողութիւնը :

— Անցեալ կիրակի գիշեր Սախըր գիւղի Հայոց եկեղեցին գողեր կը մտնան, ու բոլոր մեջի գրանուածները կը յափշտակեն, ամենեւին օգոտ չեն ըրեր հոն գրանուած չորս պահպանները :

— Անցեալ կիրակի Կեօիկ վաշտ ըստած տեղը հացադործի սպասար մը իր վարպետը մեռցուց : Այս մարդասպանը 500 դահկան պարոք ունի եղեր մեռնողին, ու չուգեր եղեր քովը բանիլ : Վարպետը տակալ գրանալով ստիպեր է որ գայ բանի իր քովը, ու շատ մը վէճ ընելէն ետեւ սպասարը յանկարծ դանակը վարպետին կուշտին կը դարնէ ու կը մեռցնէ : և փախչելու տեսնել իր ընկերներէն մէկը առիկայ տեղապահ զօրքերուն բռնել կուտայ : մարդ գասպանը յայն է եղեր :

— Ուրբաթ գիշեր մէկ մարդասպանութեան փորձ մը եղաւ անցադիրի գիւնանի գործակալ Պ. :

Սիւրբապի վրայ : Այս մարդը Անգղիոյ գետնապատան ետեւի տուններուն մէջը գիշերը անցունելէն ետեւ դուրս կ'ելլայ, ասոր վրան կը յարձակի մարդ մը ու ձեռքի գաւազանով կը զարնէ Սիւրբապի գլուխուն, բայց գլխարկը հարուածքին գէժ դնելովը մեծ ցաւ մը չըզգար : Պ. Սիւրբապի որ քանի մը ամիս առաջ ասանկ բանի մըն ալ հանգիպած ըլլալուն վրան դանակ կը պահէր, կը զարնէ վրան յարձակողը : այս մարդը իսկայն ուժով մը կ'ըսկալ պոռալ ցաւուն բռնութենէն, բայց Պ. Սիւրբապի բոլոր ուժով կը փախչի այն միջոցին որ այս զարնուողին ընկերները վրայ չի հասնին ու իրեն վնաս մըն ալ հասցունեն : Չի կրցնի իմանալ թէ այն յարձակողը ո՞ր է եղեր, կամ թէ մեռեր է մի, և Պ. Սիւրբապի վրայ գառաւորան պիտի ըլլայ մի :

— Կիրակիէն երկուշաբթի ըստալու գիշերը ժամը տասնին նախընթաց ըստած Կոստանդնուպոլսոյ թաղին մէջ հրդեհ մը պատահեցաւ, և որչափ որ շուտով օգնութիւն եղաւ, հինգ վեց տուն չի կրցան աղատ մնալ կրակին ճարակ ըլլալէն : Այս կրակը ելած տանը տիկինն ալ կրակին զոհ է եղեր չփութելուն, որուն մարմինը հետեւեալ օրը գտնուեցին :

— Սպարապետի վաճառականաց տարեկան մէկ սովորութեան յայտարարութիւնը՝ Կոստանդնուպոլսոյ զանազան օրագիրներուն մէջը կարգաւոր, պատշաճ սեպեցինք լրագրի միջոցաւ մեր ազգայնոցը նոյն յայտարարութիւնը ծանուցանել :

ԲԱՐԵՊԱՇԱՍԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ՎԱՃԱՌԱՎԱՆՈՒՄ ԵՒ ԱՐՈՒՍՏԱՌՈՒՄ
Ի ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

(Յայտել-Լիւն և այլեր-Լիւն Կոստանդնուպոլսոյ թաղի մէջ)

Բարեպաշտական ընկերութեան ատենը բարեգէտ գտնելով որ 1644 թուականէն մինչեւ հիմայ այս մայրաքաղաքի մէջ ալ մտեր է Եւրոպայի շատ քաղաքներուն մէջ գործադրուած այն գթաւաստ սովորութիւնը որ է տարեգլխի առթիւ յայտել-Լիւն և այլեր-Լիւն Կոստանդնուպոլսոյ սովորութիւնը աղքատաց օգտին դարձնել, և բերկրութեամբ տեսնելով որ այս բարի կանոնը միշտ կ'ընդարձակի և նոյն ընկերութեան մեծ հասոյթ մը կ'ըլլայ, յարգանքով կը ծանուցանէ որ 1850 տարուան մերձեցած տարեգլխին առթիւն ալ պիտի բաժնուի յայտել-Լիւն և այլեր-Լիւն Կոստանդնուպոլսոյ թաղի մէջ յարգուող սովորութեանը և գթաւաստ սովորութեանը գործունէութեանը, որ ամէն թուոյթի 10 շուրջունէն պակաս չի պիտի ըլլայ :

Այս թուոյթերը պիտի գտնուին անցեալ տարուան բաժնուած տեղերը այսինքն :

Ի Պէյօղլու Պ. Լիւրճիոյ Վալեփային գեղարանը :
" Պ. Լիւրճար (Պ) Գոնիին :
" Պ. Նիքարճի Լիւրճիոյ կրպակը :
Ի Կալիմար Վաճառականաց խորհրդարանը (պօրան) :
Այս աւանդապահներուն քով մէկ մէկ տուամար ալ պիտի ըլլայ, որոնց մէջ նաեւ իրամարտոյ անձինք պիտի գրեն իրենց անունը և տուած գումարնին : և առած ապահարկ լիւրճիին ընկերութեան կնիքը պիտի ունենայ : Այս տուամարները բացուած են 1849 ին գեղարաններ 3 էն մինչեւ 1850 յունվար 3 և Պոլսոյ զանազան օրագիրներով ալ պիտի հրատարակուին :

Կոստանդնուպոլսոյ
1-13 'Ինթիմէր 1849
ԻՌԵՆԻՍԿԱՆԻՔ
Կոստանդնուպոլսոյ
Կոստանդնուպոլսոյ
Տեղաւոր Կոստանդնուպոլսոյ

ԵՐԵՎԱՆԻ ԿՈՒՐԵՐ

ԳԱՂԱԴԱՆՆԵՐ 28 Աճէնիայի ընդհանուր կառավարը Պ. Բեյիտի զօրապետէն հեռագրութեան ճամբով լուր է առեր որ կ'իմացնէ գաղղիացւոյ մասնաբնակներուն հետ ունեցած վէճին լրմնացած ըլլալը, և որուն համար անցեալ թերթերով խօսեցանք :

Երեւանի Կոստանդնուպոլսոյ կը գրէ :
Փարիզի ոստիկանը ժամանակէ մը 'ի վեր իմացեր է թէ Ռիւմօն թաղը 16 թուով տունին մէջ քաղաքական ապօրինաւոր ժողով մը կ'ըլլայ եղեր : Այն մէկը 27 կէս օրէն 10 ժամ ետքը, շատ մը ոստիկանի գործակալներ և հետեւներն ալ քաղաքական զօրքեր տունը կոխեր և քառասունը վեց մարդ են բռնել : Բռնուողներուն մէջը մէկ իշխանի նախկին, իրենց պաշտօնէն ինկած երկու գործակալ ոստիկանի, և մէկ եկեղեցական մը կայ կ'ըսեն :

Այս քառասունը վեց մարդը ոստիկանին տեղը տարեր են, ու գիշերը մինչեւ լոյս հարց ու փորձ են ըրեր, թէ իրենց և թէ իրենց կեցած տեղերնուն չըջակայները, և առ այժմ բանտն են այս բռնուողները :

— Խորհրդարանի վէճերէն ծագած ծանր դէպքերուն վրայ՝ մենամարտութիւնը խափանելու ջանքեր ցըցուցեր են ժողովոյն անդամները : Պ. Ուրմիի առաջարկէր է այսպէս :

Բոտ օրինաց պարտաւոր եղած պատմէն զատ, երեսփոխանութենէ մերժուած ըլլալը՝ ազգային ժողովոյն այն անդամը որ իր պաշտօնին մէջ ըլլալով մենամարտութեան հրաւեր կամ մենամարտութիւնը ընէ :

ուր փնտրուելու :

— Ոչ, իմ ետեւէս եկուր, ըսաւ Լիւրճիէն : Բայց ըսէ անգամ մը, ուր են քու ընտանիքդ, ուր է մայրդ :

— Իմ հայրս երեք ամիսէն 'ի վեր հոգիներուն գաւառին մէջն է : Սպարս ալ երած այրին քովը կը բնակի ու իւր բոլոր ստացուածքը այն ուրը ու այն ծըն են :

— Թէ որ հայրդ մեռած է, ըսաւ անոր Լիւրճիէն, անոր տեղը ես հայր պիտի ըլլամ քեզի : Անոր համար պէտք է որ դուն ու մայրդ իմ ետեւէս գաք :

— Հայր իմ, ուր կ'ուզես որ երթանք, հարցուց (Ուր քաղաքանալով) :

— Ուր, քու ճարտարութեանդ համբաւը մինչեւ ինձի հասաւ : Եւ կարելի է որ իմ անունս այս ապստամբ լեռներուն մէջ մոռցուած չըլլայ : Այս Լիւրճիէն Լիւրճիէն է :

Այս խօսքէս երկուստեք Լիւրճիէնի սարսափեցաւ ու շտկուեցաւ : Եւ չըթուենք կապուած արտեւանները կնճռուած ու ռուղերը գողգողով ունի ունով Լիւրճիէնը նկատեց : Այն վայրկեանին անանկ եկաւ իրեն որ Լիւրճիէն վրայ ալ յարձակի, որուն երեսը ծիծաղ մը կը նկատուէր :

— Շատ աղէկ, ես քեզ ճանչցայ ըսաւ Լիւրճիէն : Հիմայ, պէտք է որ դուն ու քու մայրդ իմ ետեւէս գաք : Պէտք է որ այդ տեղերէն որ իմ վերաւորները, ձգէք, կ'ուզեմ քեզի իմ քովս առնել : (Առաջ անպիտան տղի մը պէս այս ձիւնով պատած լեռներուն մէջը կ'ապրէր : Բայց հիմայ թագաւորի տղի պէս իմ քաղաքի մէջ պիտի ապրիս :

(Ուրմիի գէմքը այլալեզու, իւր պոքերը գեղնեցան, սպարը, բայց ու յոյսով լեցուն գէմքը տընա

հասաւ ու անցաւ անոր քովէն : Այս այժմ սպարս նոյնի վրայ ծովային խեցիներէ շինուած համրիչ ուններ որ զարհուրած վազելու ատենը բոժոժի նման ձայն կը հանէր : Լիւրճիէն Լիւրճիէն այս գիւրդուածին վրայ շփոթած հաղիւ թէ իր լայնաբերան ու կարճ հրացանը պատրաստէր էր, մէկ մ'ալ ետեւի կողմէն ահագին ցնցում մը զգալով դարձաւ ետեւը, տեսաւ բերանը բաց, աչքը արիւննազանգ արջ մը իւր վրան ելած ու ստիպելով վրայէն նետեց անիկայ, բայց ժամանակ չունենալով նորէն իւր հրացանը ձեռք առնելու, արջը ուժգին կերպով մը նորէն վրան յարձակեցաւ և իւր առջեւի երկու ճիւղանները Լիւրճիէնին ուսին վրայ դրաւ :

Լիւրճիէն մէկ ստիպել վայրկեան մը եղաւ : Սարգս ու արջը գէժ առ գէժ մէկմէկու հետ կը մաքառէին :

Լիւրճիէն Լիւրճիէն թէպէտ կորովի ծեր մըն էր, բայց իւր ահեղ թշնամիին ծանրութեանը տակը չի կրնար զիջել ինկաւ, արջն ալ իսկայն վրան ինկաւ : Այն ատեն գթալի մարդը ինքըզինքը թօթուելով երկու ձեռքով իւր թշնամիին պարանոցէն բռնեց, ու ասանկ մէկ նեղ ճամբու մը վրայ իրարու հետ կը պատերազմէին, որ ժայռէ պատի մը մէկ կողմէն եղերքն էր և միւս կողմն ալ խորունկ փոսով մը ուղղահայեայ կարուած էր : Լիւրճիէն զարհուրելի ըմբռնարարութիւն մըն էր :

Լիւրճիէն թէպէտ ինքըզինքը տկարացած կը տեսնար, բայց իւր քաջասիրտութիւնը չի ձգելով մինչեւ անիկայ մեռցունելու չափ աշխատեցաւ ուժայեղ պատին գէժ իւր ստուերները կ'ընկնեցունելով իւր բաղուններով արջը կապեց և այս դառն աշխատութեանը մէջ իւր ծունկերը գէժ դրաւ ու ասանկ գէպ 'ի խորխորատին եղրը գնաց քսուելով, ուր տեղ

իւր թշնամիին հետ դահալիժուելու վրայ էր, մէկ մ'ալ արջը մէկէն 'ի մէկ զարհուրելի ձայն մը հանեց, եւաւ կայնեցաւ ու ինկաւ, իւր նոյնուածքը տգեղացանարտեւանները գոյու եցան, արիւնի կոհակ մը բերնէն դուրս ելաւ անանկ որ Լիւրճիէնին կուրծքը կարմրեցաւ արիւնէն :

Արջը մէկ կողմին վրայ ինչալով տակաւին հոգեվարութեան ցնցուններուն մէջ իւր ճիւղանները կը շարժէր մէկ մ'ալ Լիւրճիէն եւաւ կայնեցաւ ու տեսաւ մէկ երկասարգ Լիւրճիէնի մը իրեն առջեւը կեցած, որուն գլուխը աղուէսի կաշիէ չի նուած գլխանոցով մը ծածկուած էր և ձեռքը լայն աղեղ մը ունէր :

— Հայր իմ, ըսաւ երկուստեք Լիւրճիէնին, իմ այժմ ու ուր կը փնտրեմ, որ այս արջը լեռանը մէջ մեռուցեր է :

Բայց Լիւրճիէն չի լսելու զարնելով ունի ունով երկուստեք Լիւրճիէնի կը նկատէր, և երբեմն ալ արջը որուն կուրծքը նետով մը վերաւոր ուած էր :

— Դուն (Ուրմի) ես, ըսաւ Լիւրճիէնիին, թեւերը գէպ 'ի անոր երկնցունելով :

— Հայր իմ ճշմարիտ ըսիր, պատասխան տուաւ Լիւրճիէնիին : Բայց ես քու անուագ չեմ կրնար յիշել, ներք ինձի, ըսաւ, Լիւրճիէնին երեսը նայելով շարունակ :

— Դուն իմ ետեւէս պիտի գաս, ըսաւ Լիւրճիէնիին :

— Հայր իմ, ըսաւ երկուստեք, քու գէմքը ամենեւին ծանթ չէ ինձի, կրկնեց (Ուրմի) կարելի է որ մեր լեռներուն մէջ նոր եկած քլաւս : Այս քու ետեւէս պիտի գամ, թէ որ կարենամ քեզի ծառայել, միայն թէ որ ինձի թողուս իմ այժմ ու

